

Ståle Kleiberg is often called a “modern romantic”, and for good reason. We encounter a distinctive and highly individual alloy of modern and romantic elements in his music, whether it is characterized by a still, meditative lyricism or an energizing vitality. His *String Quartet no. 3* encompasses this entire range of expression. The music speaks of summer. It is imbued with *joie de vivre*, and was composed with a full command of the genre and with considerable virtuosity.

The flute-violaharp ensemble is less common, but by no means unknown. Following Debussy's Sonata, several trios have been composed for this ensemble, and Kleiberg's *Trio Luna* is a fine and most welcome addition. The work's three movements capture the mood of three dissimilar outer and inner landscapes, all of them bathed in moonlight, albeit at different times of day and night.

The Light Smith is also a trio; it is a song cycle for mezzo-soprano, clarinet and piano, and is chamber music on a very high level of inspiration. Both *The Light Smith* and *Do You Believe in Heather?* are settings of poetry by the distinguished Norwegian poet Helge Torvund. These poems engage with such archetypal themes as light, quietude, love, death and nature, but they treat these themes as real, everyday experiences, rather than abstract concepts. While the theme of *The Light Smith* centres on the beginnings, growth and culmination of life, it is autumn and winter we meet in *Do You Believe in Heather?*

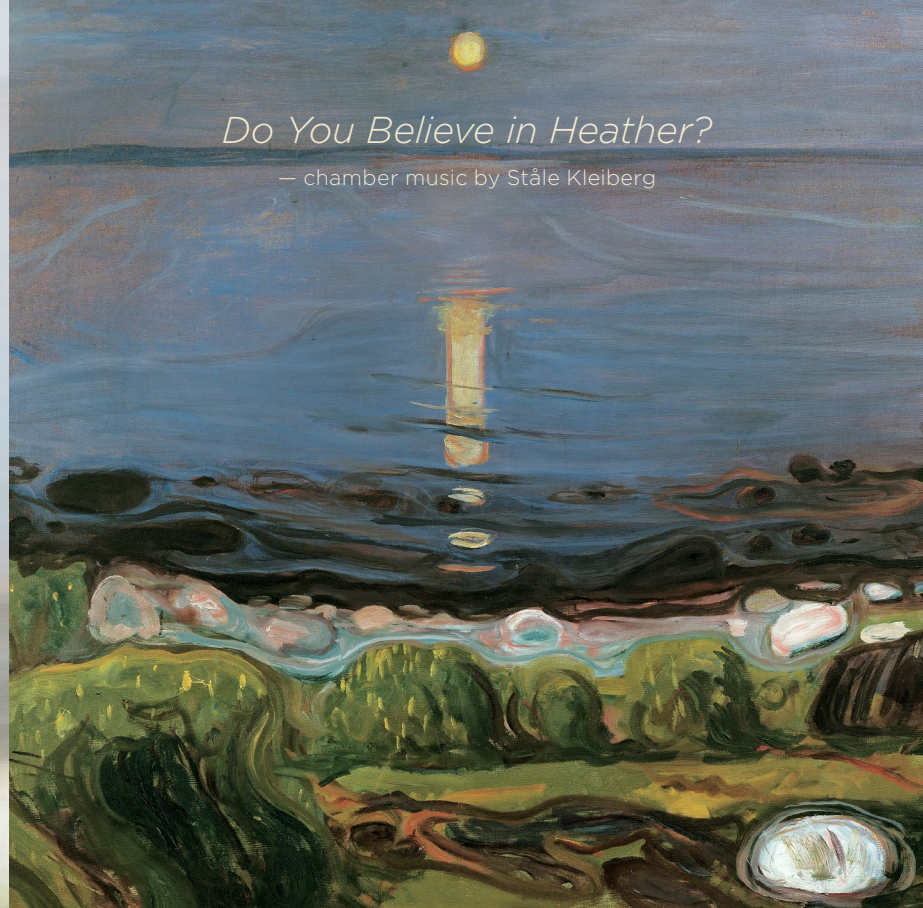
Marianne Beate Kielland, Ida Kateraas, Ole Christian Haagenrud,
Atle Sponberg, Anders Larsen, Ole Wuttudal, Øyvind Gimse,
Annika Nordstrøm, Jan Petter Hilstad, Ruth Potter

2L¹⁵²

5.1 surround and stereo recorded in DXD 24bit/352.8kHz
2L-152-SACD 20©19 Lindberg Lyd AS, Norway

EAN13: 7041888524427

A poetic approach to life

This album features two song cycles and two instrumental works. My third string quartet, composed in 2018, has three contrasted movements: a sauntering first movement, followed by a dreamlike, nocturnal second movement, and finally an ecstatic, energetic third movement. The work as a whole speaks of summer, and is imbued with *joie de vivre*. This description to a large extent also fits *Trio Luna*. This work was composed in 2016-17, and its three movements are intended to capture the mood of three dissimilar outer and inner landscapes. All three are bathed in moonlight, but at different times of day and night, taking us from the “Luna serale” [evening moon] of the first movement, and the “Luna notturna” [nocturnal moon] of the second, to the “Luna mattutina” [morning moon] of the finale.

The two song cycles, *Lyssmeden* (“The Light Smith”) and *Trur du på lyng?* (“Do You Believe in Heather?”), are settings of poetry by my friend Helge Torvund, whose work I have followed from its beginnings. Our artistic collaboration has been of enormous value to me. These poems engage with such archetypal themes as light, quietude, love, death and nature, but they treat these themes as real, everyday experiences, rather than abstract concepts.

“The Light Smith” exudes the spirit of spring. Everything is bursting into life – cautiously and discreetly, but at the same time intensely. The open spaces of Jæren in the south of Norway resonate from the first verse: “I was born on a flatland / where the ocean was / sound and rays”.

In my compositions I have always been influenced by literature, and especially by poetry. I find that some poetic images can invoke precise aural analogues, with the opening

literary image in “The Light Smith” unquestionably falling into this category. The same is true of the other poetic images in this song cycle where the Jæren landscape is a central element.

The final version of “The Light Smith” – the version performed on this album – is from 2017-18, but an earlier version was completed in 1984. At that time I was, if anything, even more strongly under the influence of Jæren’s open flatlands, with their endless beaches and the vast stretch of sea to the west. For some people this sort of landscape, devoid of any dramatic hills or mountains, can seem monotonous. For others the repetitive and horizontal character of the landscape has a calming effect, inducing a transcendental state of consciousness and invoking a deep, resonant silence. Where better can one register the tiniest nuances of difference than in a flat landscape such as this, where the ocean is all sound and light? The sound of the sea has a thousand variations; you hear them if you simply listen hard enough. Likewise the light on the vast canvas of the sky creates nuances of colour that are constantly changing and running into each other. You only see this if you give yourself time. The very monotony of the landscape makes it easier to register all these minute transformations. Everything that is inessential has been pared away, and it is as if only the barest elements are left in all their variety and in all their dissimilitude.

When you first realise this, you comprehend that this is a state of mind that is not only bound up with observing nature as something external to yourself. It is also about observing your own inner, and constantly changing, consciousness. The boundary between the external and internal worlds is more or less eliminated, and we find ourselves at a transcendent level of consciousness – the nearest we can come to experiencing what eternity is. This level of consciousness is nowhere easier to achieve than “on a flatland where the sea is sound and light”. Jæren engenders just this sort of external and internal perception. At least that is the case for me.

“The Light Smith” is one of the works in which I have attempted to express this conceptual awareness, and I tend to think of the early version from 1984 as the first of my compositions where this was a fundamental and integral part of my artistic project. It is also the work that opened my eyes to what are the really essential things in my art, and in my life in general. These core values are expressed in the poem on which the song cycle’s third movement is based: “My responsibility is / to carry the light in my body / like a siren / or like coltsfoot / underneath my eyelids // My responsibility is / to be love / where non-love / is”.

The movement that grows out of this poem stands at the very centre of the song cycle, and draws attention to itself by virtue of being scored as a duet between singer and clarinet. There are no repeats in this cycle, but the melodic lines are strictly organised around particular intervals – major and minor sevenths, major and minor seconds, and perfect and augmented fourths. These intervals dominate the melodic phrases as well as the harmonies in all five movements, thus creating a sense of unity.

The structure of the five movements is in the form of an arch, with the outermost movements (the first and fifth) roughly equivalent in mood and content. The same can be said of the second and fourth movements. The third movement, therefore, stands out as the core of the work.

While the theme of “The Light Smith” centres on the beginnings, growth and culmination of life, it is autumn and winter we meet in “Do You Believe in Heather?”, composed in 2018. In the text, these seasons figure both metaphorically, in the sense of life’s autumn and winter, and literally, conveying realistic images from nature. The first verse opens with the lines “There is a silence / like the absence of bees in January”, thus making us experience silence, as well as winter and the world of insects, in a new way. A frozen landscape is described, but, as in “The Light Smith”, there is also here an urge

to sharpen our senses, thus making us capable of hearing “The song of that / which has never been said” as well as “the inaudible / that surrounds the stones / out on the frozen field”. By fine-tuning our minds like this, we will sense that “There is a place / where all these soundless moments / are gathered / As a deafening / fertile silence / waiting for us”.

However, before we reach this point we must endure sorrow, grieving over “... her / who bore me”. We must wait in a room “filled with suffering” until the light returns and we experience that “all that breathes in you / comes confidently alive / as something you never quite / know how to put into words”. These are the final words of the song cycle. It is all about coming closer to something we can only dimly sense – the more mystical aspects of our existence.

For those of us interested in addressing this sort of theme artistically, it is also about finding ways to give expression to this dimly sensed presence. Where and how can we possibly find words for “something you never quite know how to put into words”? Where and how can we find the notes for “The song of that / which has never been said”? These are, for me, as a creative artist, fundamental questions. The answer lies in taking on board what I might call a poetic approach to life. This is not by any means something that is reserved for poets – it is just as pertinent for anyone working artistically who finds this whole theme fertile ground. We are talking here about an artistic world view, a particular way of seeing, where you relate to the world around you not only as something definite, physical and perceptible, but also full of hidden and surprising connections and associations. These hidden connections, or *correspondances* as Baudelaire calls them, can be felt by any of us, provided that we are sufficiently open and sensitive; moreover, they can be given artistic expression, provided that the creative artist has the necessary skills. Sometimes these hidden connections can emerge in the foreground. On other occasions they are less tangible – something only dimly perceived, or dimly sensed as I have already said. In these latter cases, their artistic expression will take the form of Poe’s “suggestive indefi-

niteness”, where little is stated but much implied. In this way the world reveals itself as being, at one and the same time, new, *and* recognisable, *and* mystical.

Does this “poetic approach to life” mean a carefree escape from reality, a retreat into self-indulgent reveries? Not so! The poetic approach to life rests on something very specific: the desire to recognise the mystery of life and its mystical inner connections. So, one may ask, are we speaking here of a religious sensibility? I would answer “yes”, but with the proviso that we have to be very careful about how we define the term religion and how we demarcate what we mean by religious concepts. If the term means unquestioning acquiescence in a rigid and unchangeable doctrine, then the answer should be “no”. To use words that close down more than they open up can never be compatible with a poetic approach to life. To put it another way, a religious conviction based on a rigid and immutable doctrine is something very different from the artistic experience I have tried to describe here. This does not by any means imply a rejection of religious texts – simply a rejection of a dogmatic way of relating to them.

There is no place for dogmatic certitude in the poetic approach I have written about. On the other hand, wonder and mystery have a place at the very core of the poetic approach, and a sense of mystery can be felt in our everyday life. The key to this lies in sharpening the body’s senses: to listen, observe and feel more, and in other ways break free of the constraints on how we perceive the world, constraints we have been brought up to accept. Such a poetic approach will result in de-familiarizing the familiar, and in bringing out its hidden mysteries.

Ståle Kleiberg, Trondheim 2019

Ståle Kleiberg is a leading Norwegian composer who has made his mark on the international music scene. His music is widely performed in and outside Norway. Most of his works are in fact commissions from well-established orchestras, ensembles and performers, and there are also many published recordings of his music. The eight albums that feature his music alone have received outstanding international reviews.

Kleiberg’s music is characterised by a highly distinctive form of extended tonality and by meticulous attention to colouristic details. This is especially the case in his orchestral works, including his first symphony, *The Bell Reef*, and his *Concerto for Violin and Orchestra*, issued on the Grammy-nominated 2L album *Treble and Bass: Concertos by Ståle Kleiberg*.

Kleiberg’s large-scale works in oratorio and opera format constitute an important part of his output. These works have all been widely performed after their premières. His most recent work in these genres is *Mass for Modern Man*, with the Norwegian and German premières taking place in 2015 in the Nidaros Cathedral, Trondheim, and in the Munich Frauenkirche (Der Münchner Dom). The work was later recorded by 2L, and it featured on an album released in 2017. The opera-oratorio *David and Bathsheba* was also highly acclaimed after its première in the Nidaros Cathedral in 2008, and it has subsequently been performed in many countries. 2L’s recording of this work was nominated for a Grammy in the category Best Opera Recording. *Requiem – for the victims of Nazi persecution* is one of Kleiberg’s most frequently performed works. The American première took place in Washington National Cathedral on 11 September 2004. It was subsequently broadcast nationally in the US and recorded on CD with Washington National Cathedral’s choir and chamber orchestra; since then the work has received many performances in different countries.

Kleiberg's *Requiem* is the principal work in a trilogy of compositions dealing with the same subject matter, the others being the orchestral work *Lamento: Cissi Klein in memoriam* and the cello concerto *Dopo*. The latter was premièred by Øyvind Gimse and Trondheim-Solistene – these artists have also recorded the work, and have performed it all over the world.

Kleiberg's innovatory approach, formal command and technical mastery are particularly apparent in his extensive chamber music oeuvre. A selection of six chamber works was featured in 2015 on another 2L album: *Mezzotints – Chamber Music by Ståle Kleiberg*.

Ståle Kleiberg is Professor of Music at the Norwegian University of Science and Technology (NTNU).

Marianne Beate Kielland is one of Scandinavia's foremost singers. She has built up an exceptionally broad repertoire that stretches from the early 17th-century to contemporary music. Her ability to mould her singing to suit the style of a particular period is highly valued by conductors, players and audiences. Kielland is in huge demand as a concert soloist and she appears regularly in Europe's largest concert halls with orchestras such as the Orchestre des Champs-Élysées, the Barcelona Symphony Orchestra, the Royal Flemish Philharmonic Orchestra, Bach Collegium Japan, Akademie für alte Musik Berlin, Concerto Köln, the Vienna Symphony, Holland Baroque Society, Collegium Vocale Gent, Anima Eterna and Concerto Copenhagen. Among the conductors she has worked with are Philippe Herreweghe, Fabio Biondi, Jordi Savall, Rinaldo Alessandrini, Helmuth Rilling, Masaaki Suzuki, Andrew Manze, Lars Ulrik Mortensen, Bruno Weil, Ari Rasilainen, Manfred Honeck, Iona Brown, Andreas Spering and Daniel Reuss. Her recordings, numbering over 40, include Beethoven's *Missa Solemnis* (2017), *E. Grieg: Garborg/Vinjelllsen* (2014), Grammy-nominated *Veslemøy Synsk* by Thommessen (2011), *Come away death* (2010), *Frank Martin: Golgotha* (2009), Beethoven's 9th Symphony (2007) and Bach's *Mass in B minor* (2003). Kielland received her musical education at the Norwegian Academy of

Music and has studied under Svein Bjørkøy, Ingrid Bjoner, Oren Brown, David Adams and Barbara Bonney; she has participated in master classes with Dietrich Fischer-Dieskau.

Ole Christian Haagenrud is one of the leading Norwegian pianists of his generation. He has performed in many of Europe's most prestigious venues, such as the Concertgebouw Amsterdam, the Brahms Saal in Vienna's Musikverein, the Stephaniensaal in Graz, the Lithuanian National Philharmonic Hall in Vilnius, the Slovenian Philharmonic Hall in Bratislava and Casa da Musica in Porto. Haagenrud has received several awards and distinctions, including the Robert Levin Prize at the Bergen International Festival in 2014. In 2008 he won the Norwegian Music Competition for Youth, receiving the accolade of Musician of the Year. He has performed as soloist with professional orchestras such as the Bergen Philharmonic and the Norwegian Radio Orchestra. He gives concerts regularly at music festivals in and outside Norway, and frequently plays alongside Norway's foremost musicians. He studied at the Norwegian Academy of Music under Professors Jens Harald Bratlie and Håvard Gimse.

Idas Kateraas is currently completing her Masters in clarinet performance at the Norwegian Academy of Music, studying under Björn Nyman and Fredrik Fors. She has earlier studied under Ronald van Spaendonck, Nathalie Lefèvre and Jean Marc Fessard at the Royal Conservatory in Brussels. Parallel with her studies she performs as a freelance musician, frequently playing in Norway's military bands as stand-in. She has had a one-year stand-in engagement with the Royal Norwegian Air Force Band in Trondheim. Kateraas is also a passionate chamber musician, and is a member of the wind ensembles Quatuor Flexible and Woods of Norway.

Trio Luna has existed for five years, with a broad repertoire that ranges from classical to folk music. The trio's members are Annika Nordstrøm, Jan Petter Hilstad and Ruth Potter.

Annika Nordstrøm doubles as principal flautist in the Trondheim Symphony Orchestra, and is an active chamber musician. She has earlier worked as a freelance musician, play-

ing as stand-in both in the Oslo Philharmonic and in the National Opera Orchestra in Oslo, as well as in other ensembles. She has also taught in the Department of Music at NTNU. She studied at Østlandet's Music Conservatory.

Jan Petter Hilstad is principal viola-player in the Trondheim Symphony Orchestra and a veteran member of the TrondheimSolistene. He is also director and artistic leader of the Strinda string orchestra, and he has composed many string arrangements for younger players. He studied at the Trøndelag Music Conservatory and at the Prague Conservatory.

Ruth Potter is solo harpist in the Trondheim Symphony Orchestra. She has played with the BBC Symphony Orchestra, the Philharmonia Orchestra and the National Opera Orchestra in Oslo, and has given recitals in London's Purcell Room and Wigmore Hall. She studied at the Royal Academy in London.

Atle Sponberg is one of the most interesting Norwegian violinists currently making a mark on the music scene. He has performed as soloist, chamber musician and orchestral leader all over Norway, and his name often appears on festival programmes throughout Europe, in the USA and in Australia. He has performed as soloist with the Oslo Philharmonic Orchestra, the Norwegian Radio Orchestra, the Bergen Philharmonic Orchestra, Tromsø Chamber Orchestra and Pori Sinfonietta in Finland, and he has played with conductors such as Rolf Gupta, Ari Rasilainen, Walter Weller and Andrew Manze. Sponberg is artistic director of the professional orchestra Gjøvik Sinfonietta and concertmaster in the Norwegian Radio Orchestra; in addition he plays tango music in a number of ensembles – for example with bandoneonists Marcello Nisinmann, Andreas Røkkseth and Per Arne Glorvigen.

Anders Larsen is a joint member of the Trondheim Symphony Orchestra and TrondheimSolistene. He has performed as soloist with both these orchestras and also with the Norwegian Radio Orchestra. He is active within several genres. He often collaborates with Hen-

ning Sommerro – their album *Veljo*, which features Christmas music from the Nordmøre district of Norway, was released in 2015. Larsen also plays in Famntak, the folk music group from Nordmøre. He studied at Trondheim Music Conservatory with Bjarne Fiskum and Ian Hedley, and at the Barratt Due Institute of Music with Stephan Barratt-Due.

Ole Wuttudal is principal viola player in the Trondheim Symphony Orchestra, and in addition teaches viola at the Department of Music, NTNU. He also plays regularly with other orchestras both in and outside Norway. He is in much demand as a chamber musician, and participated in the recording of Ståle Kleiberg's *String Quartet no. 2*, which is featured on 2L's album *Mezzotints: Chamber Music by Ståle Kleiberg*. Wuttudal studied at the Department of Music, NTNU, and at the Norwegian Academy of Music.

Øyvind Gimse is a dynamic, versatile musician – much sought-after as chamber musician and strings teacher. He has played at all of Norway's main chamber music festivals with musicians such as Leif Ove Andsnes, Nobuko Imai, Leonidas Kavakos, Natalia Prischepenko, Andrew Manze, Richard Egarr and Catherine Bott. Gimse is particularly interested in bringing together modes of artistic expression that are usually kept separate, and he has forged his own performances where different art forms are combined. As a teacher Gimse is not only a professor at the Department of Music at NTNU, but also active in developing musical talent in a wider international perspective. From 2002 to 2017 he was artistic director of the TrondheimSolistene, and together they toured worldwide. His work with TrondheimSolistene and 2L has resulted in no fewer than seven Grammy nominations. Other recordings include, in partnership with his pianist brother Håvard, *T. Tellefsen – Chopin* (2001), and, in collaboration with Anne-Sophie Mutter, *Vivaldi: Four Seasons* (1999). He has also played in the contemporary music groups Canzonettas and Ter Jung Sextet, with whom he collaborated on the album *Hexa* (2000). In 2013, Gimse received Trondheim municipality's culture award for his contribution to Trondheim's cultural life.

Lyssmeden

I

Eg foddess på ei slette
der havet var
lyd og stråler

Eg voks opp
til lyssmed

I dag
skin gardina
i aprilvinden
Musikken steg
og i min kropp
bankar eg
lyset inn

II

Me skal elska som dyr
og som englar
Som blakke hestekroppar
og sommarfuglkys
Me skal storma fram
over sanddynene saman
og sitja heilt roleg
i sofakroken
medan det grå jærregnet
siler over knausane
si fiolette hud

The Light Smith

I

I was born on a flatland
where the ocean was
sound and rays

I grew up
to become a light smith

Today
the curtains are shining
in the April wind
The music grows
and into my body
I am beating
the light

II

We shall make love like animals
and like angels
Like pale horses
and kisses of butterflys
We shall dash forward
over the sand dunes together
and sit quite calm
in the sofa corner
while the gray rain
is straining over the violet skin
of the rocks

Måltid lätt og
det merkelege huset
me kallar framtid
Eg skal elska deg
med det hav
eg eig inni meg
Me skal elska som dyr
og som englar

III

Mitt ansvar er
å bera lyset i min kropp
lik ein sirene
eller lik hestehovar
under mine augnelokk

Mitt ansvar er
å vera kjærleik
der ikkje kjærleik
finst

Koma deg i møte
med mine fingertuppar
Elektriske dropar
dirrande av vårt
samanlevde liv

Meal laughter and
the strange house
we call future
I shall love you
with the ocean
I own inside me
We shall make love like animals
And like angels

III

My responsibility is
to carry the light in my body
like a siren
or like coltsfoot
underneath my eyelids

My responsibility is
to be love
where non-love
is

Approach you
with my fingertips
Electric drops
vibrating from our
interwoven lives

IV

Kom ut, kom ut, høyr vindane blås
 Høyr den nye tonen i dag
 Den kraftige varme tonen
 Kom ut alle saman, slå dykk til ro
 Roa dykk ned, her er rom under himmelen
 Rom og ro til dykk alle
 Kom nærare
 Høyr rislinga
 av ungane sin lått
 gjennom dykkar dagklare kropp
 Sjå vår eigen varme
 Alt den ber i seg
 av framtid, av draumar
 konkrete som hender og blod
 Kom ut av husa, sjå dykk om
 Ei ny sol står på himmelen
 Ein ny tone i vinden

V

Om du ligg heilt stille
 kan du høyra
 lyset arbeide
 med bjørketrea
 fem hundre meter
 frå di store seng

IV

Come out, come out, hear the winds blow
 Listen to the new sound of today
 The powerful warm sound
 Come out everybody, settle down
 Calm down, here is room underneath the sky
 Room and rest for all of you
 Come closer
 Listen to the laughter
 of the kids
 ripple through your body clear as day
 See our own warmth
 All what it carries
 of future, of dreams
 concrete as hands and as blood
 Come out of the houses, look around
 A new sun in the sky
 A new sound in the wind

V

If you are lying quite still
 you can hear
 the light working
 on the birches
 five hundred metres
 from your big bed

Trur du på lyng?

I

Det finst ei stille
 som fråværet av bier i januar
 Lyden av det
 som ikkje tek plass
 Songen av det
 som aldri vert sagt
 Det finst ein pause
 når folk snakkar saman
 fem hundre millisekund
 før neste replikk frå den andre
 Det finst noko uhøyrleg
 som omgir steinane
 ute på det frosne jordet
 og det utstoppa ekornet
 bak glaset i skapet i gangen
 i den store skulebygningen
 Det finst ein stad
 der alle desse lydlause stundene
 er samla
 til ei overdøyvande
 fruktbar stille
 som ventar på oss

II

Eg bar ei sorg gjennom vintergatene
 Ein uutsletteleg flamme

Do You Believe in Heather?

I

There is a silence
 like the absence of bees in January
 The sound of that
 which doesn't occupy any space
 The song of that
 which has never been said
 There is a pause
 when people are talking together
 five hundred milliseconds
 before the next remark from another
 There is something inaudible
 that surrounds the stones
 out on the frozen field
 and the stuffed squirrel
 behind the glass in the cupboard
 in the corridor of the great school building
 There is a place
 where all these soundless moments
 are gathered
 As a deafening
 fertile silence
 waiting for us

II

I was carrying a sorrow through winter streets
 An indelible flame

som brann for henne
som bar meg

Så leverte eg frå meg bokstavane
og sette meg inn i eit stort fly

og langt om lenge
kom eg fram til kvinnene si øy

Eg senka meg stilt inn i det salte
varme vatnet

Halve verda var
ei tåre

III

Eg sat i eit rom som var fylt av liding
og så av lys

Eg gjekk på ein veg som vart til ei bru
og så til eit liv

Eg visste ikkje kvar eg skulle
Likevel kom eg hit

Jo meir kjærleik eg opnar for
Jo meir liding

Jo meir
lys

that burnt for her
who bore me

Then I delivered my words
and entered a large aeroplane

and at long last
I arrived at the island of women

I let myself sink quietly into salt
warm water

Half of the world was
a tear

III

I was sitting in a room filled with suffering
and then with light

I walked on a road that became a bridge
and then a life

I didn't know where I was headed
Still I came here

The more love I'm open for
The more suffering

The more
light

IV

Trøyt av mange slags skuffa stemmer
søkte eg trøyst på den stille sletta

Å trekkja pusten og ta imot eit heilt
univers
krev nesten meir enn ein

er i stand til
Men brått ser ein rødstrupe på deg

og så kikkar eit ekorn fram
bak ein furustamme

Eit rådyr kjem ut av krattet for å drikka
seg utøyrst i elva

og blikket ditt flyg inn i dette
og du vert til

verda
og hendingane og

alt som pustar i deg
livnar til i tillit

til noko ein aldri heilt
har ord for

IV

Tired of so many kinds of disappointed voices
I sought consolation out in the open field

To draw one's breath and accept a whole
universe
is almost more than one

can take
But suddenly a robin looks at you

and then a squirrel is peeping out
behind a pine trunk

A roe deer emerges from the brushwood
to quench its thirst in the river

and your gaze flies into this
and you become

the world
and the incidents and

all that breathes in you
come confidently alive

as something you never quite
know how to put into words

*English versions by Helge Tørvund, with help from
Micheal O'Siadhail and Jeanie Shaterian*

En poetisk innstilling til livet

Dette albumet består av to sangsykluser og to instrumentalverk. Strykekvartetten ble komponert i 2018, og er min tredje i rekken. Den faller i tre kontrasterende satser – en slentrende førstesats, en drømmende, nattlig andresats og en ekstatiske, energisk tredjesats. Verket som helhet har en sommerlig, livsbejaende karakter, noe som langt på vei også kan sies om *Trio Luna*. Dette verket ble komponert i 2016-17, og forsøker med sine tre satser å fange stemningen i tre ulike ytre og indre landskap. Fellesnevneren for landskapene er at de er badet i månens lys, men på ulike deler av døgnet. Fra «Luna serale» [kveldsmåne] i første sats går vi videre til «Luna nocturna» [nattmåne] i andre sats for så å ende opp med finalens «Luna mattutina» [morgenmåne].

De to sangsyklusene *Lyssmeden* og *Trur du på lyng?* er begge bygget over dikt av min venn Helge Torvund. Jeg har fulgt hans forfatterskap siden det startet og vårt kunstneriske samarbeid har vært av stor betydning for meg. Lyset, stillheten, kjærligheten, døden og naturen er tematisert i disse diktene, ikke som abstrakte begreper, men som konkrete erfaringer tilhørende vår hverdag.

I den vårlige sangsyklusen *Lyssmeden* er alt i emning. Livet spirer – vart og lavmælt, men samtidig intenst. Jærens åpne landskap klinger med fra første strofe: «Eg fødtes på ei slette / der havet var / lyd og stråler».

Som komponist har jeg alltid vært influert av litteratur, særlig lyrikk. Poetiske bilder kan vekke konkrete klanglige forestillinger i meg, og det litterære åpningsbildet i *Lyssmeden* har avgjort en slik karakter. Det gjelder også for de øvrige poetiske bildene i denne sangsyklusen hvor Jærens landskap står sentralt.

Den endelige versjonen av *Lyssmeden*, altså versjonen som foreligger på dette albumet, stammer fra 2017-18, men en tidlig versjon av verket så dagens lys allerede i 1984. Da var jeg om mulig enda mer influert av Jærens åpne sletteland, endeløse strender og veldige hav. Et slikt landskap uten dramatiske topper kan for noen synes monotont. For oss andre er det nettopp det gjentagende og horisontale preget som gjør at sinnet stemmes til ro, transendens og klingende stillhet. Hvor kan man bedre bli var nyansene, enn på ei slette der havet er lyd og stråler? I den jevne havduren ligger et vell av klanglige nyanser. Du hører dem hvis du bare lytter godt nok, og på det enorme himmellerretet skaper lysstrålene stadig skiftende nyanser av farger som glir over i hverandre. Du ser det hvis du bare tar deg tid. Landskapets monotoni gjør at det blir enklere å bli oppmerksom på de små endringene. Alt uvesentlig er skrellet bort. Det er så og si bare elementene som står igjen i alle sine varianter og avskygninger.

Blir man først oppmerksom på dette, erfarer man at det er en tilstand som ikke bare dreier seg om å observere verden utenfor en selv. Det dreier seg i like stor grad om å observere ens indre, stadig skiftende sinnstilstander. Skillet mellom ytre og indre verden blir så og si opphevet. Det er dette som kalles transendens – det nærmeste man kommer en erfaring av hva evighet er. Ingen steder er det lettere å oppnå en slik bevissthetstilstand enn på ei slette der havet er lyd og stråler. Jærens landskap innbyr til denne formen for ytre og indre observasjon. Slik er det i alle fall for meg.

Lyssmeden er ett av de verkene hvor jeg har forsøkt å uttrykke denne livsfølelsen, og den tidlige versjonen fra 1984 tenker jeg på som det første verket hvor dette ble etablert som en grunnleggende del av mitt kunstneriske prosjekt. Det er også det verket hvor jeg kom til klarhet i hva kjernen i mitt kunstneriske virke og i livet generelt, skulle dreie seg om. Disse kjerneverdiene er uttrykt i diktet som ligger til grunn for sangsyklusens tredje sats: «Mitt ansvar er / å bera lyset i min kropp / lik ein sirene / eller lik hestehovar / under mine augnelokk // Mitt ansvar er / å vera kjærleik / der ikkje kjærleik / finst».

Satsen som er bygget over dette diktet, står sentralt plassert i sangsyklusen og den peker seg ut ved å kun være en duett mellom sanger og klarinettist. Ikke noe musikalsk materiale blir gjentatt i denne syklusen, men melodikken er stramt organisert rundt bestemte intervaller – stor og liten septim, liten og stor sekund og ren og forstørret kvart. Disse intervallene dominerer både de melodiske frasene og samklangene i samtlige fem satser. På den måten skapes en følelse av enhet. De fem satsene er organisert i en slags bueform, hvor yttersatsene (sats en og fem) samsvarer i stemning og innhold. Det samme gjelder for sats to og fire. Tredje sats står derfor ut som verkets kjerne.

Mens *Lyssmeden* tematiserer livets begynnelse, vekst og høydepunkt, er det høst og vinter som møter oss i *Trur du på lyng?*, som ble komponert i 2018. Dette gjelder både i overført betydning – *livets* høst og vinter, og for de helt konkrete naturbildene som tegnes. «Det finst ei stille / som fråværet av bier i januar», heter det for eksempel i verkets aller første strofe. Her møter vi en ny måte å erfare både stillhet, insekter og vinter på. Det er et frossent landskap som tegnes, men som i *Lyssmeden* dreier det seg også her om å skjerpe sansene, lytte til «Songen av det / som aldri vert sagt», eller til «noko uhøyrleg / som omgir steinane / ute på det frosne jordet». Ved å stemme sinnet slik vil vi kunne ane at «Det finst ein stad / der alle desse lydlause stundene / er samla / til ei overdøyvande / fruktbar stille / som ventar på oss».

Men før vi kommer dit, må vi innom noen tunge stunder med sorg over «henne som bar meg». Vi må oppholde oss i et rom «fylt av liding», før lyset igjen viser seg, og vi erfarer at «alt som pustar i deg / livnar til i tillit / til noko ein aldri heilt / har ord for». Dette er de avsluttende ordene i hele sangsyklusen. Det dreier seg om å nærme seg det vi kun kan ane – tilværelsens gåter.

For oss som er opptatt av å behandle denne type tematikk kunstnerisk, dreier det seg også om å finne egnede måter å uttrykke anelsene på. Hvor og hvordan skal vi kunne finne

ord for «noko ein aldri heilt har ord for»? Hvor og hvordan skal vi kunne finne tonene til «Songen av det / som aldri vert sagt»? Dette er for meg kunstneriske grunnspørsmål. Svaret ligger i å innta det jeg vil kalle en poetisk innstilling til livet. En slik innstilling er ikke forbeholdt poeter, men gjelder for alle kunstnere som er opptatt av denne type tematikk. Vi snakker altså om en kunstnerisk holdning – en måte å leve på, hvor man forholder seg til verden som noe konkret, kroppslig og sansbart, samtidig som man betrakter den som full av skjulte og overraskende sammenhenger. Disse skjulte sammenhengene, korrespondansene som Baudelaire kalte dem, kan erfares av alle som vil hvis man bare er åpen og sansende nok, og de kan uttrykkes med kunstneriske midler av den som behersker dem. Noen ganger kan de skjulte sammenhengene bringes frem i dagen. Andre ganger er sammenhengene noe vi mer aner enn klart ser, noe som kunstnerisk kommer til uttrykk ved at de antydes eller delvis avdekkes. På denne måten vil verden fremstå som både ny, gjenkjennelig og gåtefull.

En poetisk innstilling til livet, altså. Er det ensbetydende med uforpliktende virkelighetsflukt og drømmerier? Nei, tvert i mot! Det er jo nettopp ønsket om å erkjenne mysteriet, livets gåtefulle sammenhenger, som ligger bak en slik måte å leve på. Snakker vi her om religiøs erkjennelse? Ja, vil jeg si, men da må vi være nøye med hvordan vi definerer og avgrenser begrepet religion. Hvis begrepet forutsetter uforbeholden tilslutning til fasttømrede og uomgjengelige læresetninger, så vil svaret være nei. Å støtte seg til ord som stenger mer enn de åpner, kan aldri samsvare med en poetisk innstilling til livet, eller sagt på en annen måte: Religiøs erkjennelse basert på faste læresetninger er forskjellig fra den kunstneriske erfaringsformen jeg har beskrevet over. Dette innebærer på ingen måte en avvisning av religiøse tekster – kun en avvisning av en dogmatisk måte å forholde seg til dem på.

I den poetiske livsinnstillingen jeg har beskrevet, er det ikke plass for skrår sikre dogmer. Undring og mysterium står derimot sentralt, og mysteriet kan altså erfares i vår hverdag.

Nøkkelen ligger i å skjerpe kroppens sanser – lytte, betrakte, fornemme mer og på andre måter enn det vi vanligvis gjør gjennom vår tillærte måte å erfare verden på. Med en slik poetisk innstilling til livet vil mysteriet vise seg i det velkjente. Din og min hverdag blir rett og slett den viktigste kilden vi har for å kunne vinne innsikt i noen av livets gåter.

Ståle Kleiberg, Trondheim 2019

Ståle Kleiberg er en sentral norsk komponist, med betydelig internasjonalt gjennomslag. Hans musikk blir ofte fremført både i og utenfor Norge. Flesteparten av hans verk er komponert på bestilling fra ledende orkestre, ensembler og utøvere, og det er også utgitt en rekke innspillinger av hans musikk. De åtte albumene som kun består av musikk av Kleiberg har alle fått fremragende internasjonale anmeldelser.

Ståle Kleibergs musikk er preget av en personlig og karakteristisk form for utvidet tonalitet, og av nøye utarbeidelse av klanglige detaljer. Dette gjelder ikke minst for orkesterproduksjonen, som for eksempel symfonien *Klokkeskjæret* og hans *Konsert for fiolin og orkester*, utgitt på det Grammynominerte 2L-albumet *Treble and Bass: Concertos by Ståle Kleiberg*.

Kleibergs omfattende verk i oratorium- og operaformat utgjør en vesentlig del av hans produksjon. *Mass for Modern Man* er hans siste verk i disse genrene. Tysk og norsk premiere fant sted i Münchner Dom og i Nidarosdomen i 2015. Verket ble deretter innspilt og utgitt som eget album på platemerket 2L i 2017. Opera-oratoriet *David and Bathsheba* høstet også stor anerkjennelse ved urfremføringen i Nidarosdomen i 2008, og er siden bitt fremført i flere land. 2Ls albumutgivelse av verket ble nominert til Grammy i klassen Best Opera Recording. *Requiem – for the victims of Nazi persecution* er et av Kleibergs mest spilte verk. Amerikansk premiere fant sted i Washington National Cathedral den 11. september 2004. Det ble kringkastet nasjonalt i USA, utgitt som eget album med

Washington National Cathedrals kor og orkester og har siden blitt fremført svært mange ganger i ulike land.

Kleibergs Requiem er hovedverket i en trilogi skrevet over samme tematikk. Trilogien består i tillegg av orkesterverket *Lamento til Cissi Kleins minne* og cellokonserten *Dopo*. Det sistnevnte verket ble urfremført av Øyvind Gimse og TrondheimSolistene, som siden spilte det inn på plate og fremførte det på flere av sine utenlandsturnéer.

Kleibergs innovative tilnærming, formale beherskelse og tekniske mesterskap kommer ikke minst til uttrykk i hans mange verk i kammerformat. Seks utvalgte kammerverk ble i 2015 utgitt på et 2L-album med tittelen *Mezzotints – Chamber Music by Ståle Kleiberg*, og følges altså nå opp med albumet *Ståle Kleiberg: Do You Believe in Heather?*

Ståle Kleiberg er professor i komposisjon og musikkvitenskap ved NTNUs Institutt for musikk.

Marianne Beate Kielland er en av Skandinavias fremste sangere. Hun har bygd opp et uvanlig bredt repertoar som spenner fra tidlig 1600-tall til musikk fra vår egen tid. Hennes evne til å synge musikken stilistisk korrekt i henhold til den perioden den er komponert i, er høyt verdsatt av både dirigenter, musikere og publikum. Kielland er en svært ettertraktet konsertsanger som opptrer jevnlig i de største konsertsalene i Europa med orkestre som Orchestre des Champs-Élysées, Barcelona Symfoniorkestre, Royal Flemish Philharmonie, Bach Collegium Japan, Akademie für alte Musik Berlin, Concerto Köln, Wiener Symphoniker, Holland Baroque Society, Collegium Vocale Gent, Anima Eterna og Concerto Copenhagen. Hun har sunget med dirigenter som Philippe Herreweghe, Fabio Biondi, Jordi Savall, Rinaldo Alessandrini, Helmuth Rilling, Masaaki Suzuki, Andrew Manze, Lars Ulrik Mortensen, Bruno Weil, Ari Rasilainen, Manfred Honeck, Iona Brown, Andreas Spering og Daniel Reuss. Hennes mer enn 40 innspillinger omfatter Beethovens *Missa*

Solemnis (2017), *E. Grieg: Garborg/Vinje/Ibsen* (2014), GRAMMY-nominerte *Veslemøy Synsk* av Thommessen (2011), *Come away death* (2010), *Frank Martin: Golgotha* (2009), Beethovens Niende Symfoni (2007) og Bachs *Messe i h-moll* (2003). Kielland er utdannet ved Norges Musikkhøgskole og har studert med Svein Bjørkøy, Ingrid Bjoner, Oren Brown, David Adams og Barbara Bonney, og deltatt på mesterklasse med Dietrich Fischer-Dieskau.

Ole Christian Haagenrud er en av dagens fremste norske unge pianister i sin generasjon. Han har spilt på flere prestisjetunge scener i Europa som Concertgebouw Amsterdam, Brahms Saal i Musikverein i Wien, Stephaniensaal i Graz, The Lithuanian National Philharmonic Hall i Vilnius, The Slovenian Philharmonic Hall i Bratislava og Casa da Musica i Porto. Haagenrud har mottatt en rekke priser og utmerkelse, blant andre Robert Levins festspillpris (2014), og han vant Ungdommens Musikkmeisterskap i 2008 der han fikk utmerkelsen Årets musiker. Han har vært solist med profesjonelle symfoniorkestre som Bergen Filharmoniske Orkester og Kringkastingsorkesteret. Han holder jevnlig konserter ved festivaler i både inn- og utland og samarbeider hyppig med flere av Norges fremste musikere. Haagenrud har sin utdanning fra Norges Musikkhøgskole under professorene Jens Harald Bratlie og Håvard Gimse.

Ida Kateraas holder for tiden på med sin mastergrad i utøvende klarinett ved Norges Musikkhøgskole med Björn Nyman og Fredrik Fors som lærere. Hun har tidligere studert ved Conservatoire Royal de Bruxelles med Ronald van Spaendonck, Nathalie Lefevre og Jean Marc Fessard. Ved siden av studiene er hun frilans musiker, og vikarierer mye i forsvarskorpene. Hun har blant annet hatt et årsvikariat i Luftforsvarets Musikkorps i Trondheim. Kateraas er også en lidenskapelig kammermusiker, blant annet i blåseensemblene Quatuor Flexible og Woods of Norway.

Trio Luna har eksistert i fem år og har et bredt repertoar som spenner fra klassisk musikk til folkemusikk. Trioen består av Annika Nordstrøm, Jan Petter Hilstad og Ruth Potter.

Annika Nordstrøm er alternerende solofløyttist i Trondheim Symfoniorkester og en aktiv kammermusiker. Nordstrøm har tidligere jobbet som frilansmusiker med vikariater i blant annet Oslofilharmonien og Operaorkesteret. Hun har også undervist ved Institutt for musikk ved NTNU. Nordstrøm er utdannet ved Østlandets Musikkonservatorium.

Jan Petter Hilstad er solobratsjist i Trondheim Symfoniorkester og en av veteranene i TrondheimSolistene. Han er også dirigent og kunstnerisk leder for Strinda strykeorkester, og har skrevet mange strykearrangement for unge strykere. Hilstad er utdannet ved Trøndelag Musikkonservatorium og Konservatoriet i Praha.

Ruth Potter er soloharpist i Trondheim Symfoniorkester. Hun har spilt med orkestre som BBC Symphony, Philharmonia Orchestra, Royal Philharmonic og operaorkesteret i Oslo, og har gitt solokonsserter i London's Purcell Room og i Wigmore Hall. Potter er utdannet ved Royal Academy of Music i London.

Atle Sponberg har markert seg som en av de mest interessante norske fiolinistene i dag. Som solist, kammermusiker og orkesterleder har han turnert over hele Norge, og er ofte å finne på programmet til festivaler over hele Europa, i USA og Australia. Sponberg har vært solist med Oslo Filharmoniske orkester, Kringkastingsorkesteret, Bergen Filharmoniske, Kristiansand symfoniorkester, Tromsø Kammerorkester og Pori Sinfonietta i Finland. Han har samarbeidet med dirigenter som Rolf Gupta, Ari Rasilainen, Walter Weller og Andrew Manze. Atle Sponberg er kunstnerisk leder for det profesjonelle orkesteret Gjøvik Sinfonietta, konsertmester i Kringkastingsorkesteret og spiller tango i en rekke ensembler, blant annet med bandoneonistene Marcello Nisinmann, Andreas Rokkseth og Per Arne Glorvigen.

Anders Larsen er fiolinist i Trondheim Symfoniorkester i kombinert stilling med TrondheimSolistene. Han har vært solist med Trondheim Symfoniorkester, Trondheim-

Solistene og Kringkastingsorkesteret. Larsen er aktiv innenfor flere genre. Han samarbeider jevnlig med Henning Sommerro, og disse ga i 2015 ut albumet *Vebjo* med juletoner fra Nordmøre. Larsen spilte også i nordmørsgruppa Famntak. Han er utdannet ved Musikkonservatoriet i Trondheim under Bjarne Fiskum og Ian Hedley, og ved Barratt Due Musikk institutt under Stephan Barratt-Due.

Ole Wuttudal er solobratsjist i Trondheim Symfoniorkester og underviser i bratsj ved Institutt for musikk ved NTNU. Han jobber også jevnlig med andre orkestre og ensembler i inn- og utland. Wuttudal er en ettertraktet kammermusiker som blant annet medvirker på innspillingen av Ståle Kleibergs *Strykekvartett nr. 2*, utgitt på 2L-albumet *Mezzotints: Chamber Music by Ståle Kleiberg*. Wuttudal er utdannet ved Institutt for musikk, NTNU, og ved Norges Musikkhøgskole.

Øyvind Gimse er en dynamisk musiker med stor spennvidde – svært etterspurt som kammermusiker og strykerinstruktør. Han har spilt på landets største kammermusikkfestivaler med musikere som Leif Ove Andsnes, Nobuko Imai, Leonidas Kavakos, Natalia Prischepenko, Andrew Manze, Richard Egarr og Catherine Bott. Gimse er opptatt av å kombinere kunstneriske uttrykk, og har laget egne forestillinger hvor ulike kunstarter blandes. Som pedagog er Gimse, i tillegg til sin stilling som professor ved NTNUs Institutt for Musikk, aktiv som talentutvikler og instruktør nasjonalt og internasjonalt. Fra 2002 til 2017 var han kunstnerisk leder i TrondheimSolistene, som han turnerte med over store deler av Europa, i USA, Sør-Amerika og Asia. Samarbeidet mellom TrondheimSolistene, Gimse og plateselskapet 2L har resultert i sju GRAMMY-nominasjoner. Med broren Håvard Gimse på piano, ga han ut *T. Tellefsen – Chopin* (2001). Han har samarbeidet med Anne-Sophie Mutter (*Vivaldi: Four Seasons*, 1999), og vært med i gruppen Canzonettas og samtidsmusikkgruppen Ter Jung Sextett. Gimse mottok Trondheim kommunes kulturpris i 2013 for sin innsats for Trondheims kulturliv.

2L (Lindberg Lyd) records in spacious acoustic venues; large concert halls, churches and cathedrals. This is actually where we can make the most intimate recordings. The qualities we seek in large rooms are not necessarily a big verb, but openness due to the absence of close reflecting walls. Making an ambient and beautiful recording is the way of least resistance. Searching the fine edge between direct contact and openness; that's the real challenge! A really good recording should be able to bodily move the listener. This core quality of audio production is made by choosing the right venue for the repertoire, and balancing the image in the placement of microphones and musicians relative to each other in that venue. There is no method available today to reproduce the exact perception of attending a live performance. That leaves us with the art of illusion when it comes to recording music. As recording engineers and producers we need to do exactly the same as any good musician; interpret the music and the composer's intentions and adapt to the media where we perform. Immersive audio is a completely new conception of the musical experience. Recorded music is no longer a matter of a fixed two-dimensional setting, but rather a three-dimensional enveloping situation. Stereo can be described as a flat canvas, while immersive audio is a sculpture that you can literally move around and relate to spatially; surrounded by music you can move about in the aural space and choose angles, vantage points and positions.

Morten Lindberg balance engineer and recording producer

Recorded in Sofienberg Church, Norway August 2018 by Lindberg Lyd AS

Recording Producer and Balance Engineer MORTEN LINDBERG
Piano Technician TROND S HELLSTRØM C. Bechstein Concert C234

Editing JØRN SIMENSTAD
Mix and Mastering MORTEN LINDBERG

Graphic Design and Session Photos MORTEN LINDBERG
Sommernatt ved stranden (1902-03) EDVARD MUNCH
Photo of Composer OLE MARTIN WOLD
Programme Notes STÅLE KLEIBERG Translation RICHARD HUGH PEEL

Executive Producers
STÅLE KLEIBERG, JØRN SIMENSTAD and MORTEN LINDBERG

Produced with support from Fond for lyd og bilde, Fond for utøvende kunstnere,
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU), Norsk Komponistforening

2L www.2L.no

2L is the exclusive and registered trade mark
of Lindberg Lyd AS 20©19 [NOMPP1903010-150] **2L-152-SACD**

This recording was made by Lindberg Lyd AS with DPA microphones and HORUS converters to a PYRAMIX workstation on Ravenna AoIP. Complete system on JMF Audio PCD302 power line conditioner. Digital eXtreme Definition is a professional audio format that brings analogue qualities in 24 bit at 352.8 kHz sampling rate.

MQA CD plays back on all CD players. When a conventional CD player is connected to an MQA-enabled device, the CD layer of the Hybrid SACD will reveal the original master quality. For more information visit www.mqa.co.uk

String Quartet No. 3

- 1 I. Scherzando 5:16
- 2 II. Rubato e espressivo 6:10
- 3 III. Animato 4:44

Atle Sponberg, Anders Larsen, Ole Wuttudal, Øyvind Gimse

Trur du på lyng? (Do You Believe in Heather?)

- 4 I. Fruktbar stille 5:55
- 5 II. Mor 3:11
- 6 III. Kjærleik og liding 4:19
- 7 IV. Livnar til 5:16

Marianne Beate Kielland, Ole Christian Haagenrud

Trio Luna

- 8 I. Luna serale 7:07
- 9 II. Luna notturna 6:27
- 10 III. Luna mattutina 4:35

Annika Nordstrøm, Jan Petter Hilstad, Ruth Potter

Lyssmeden (The Light Smith)

- 11 I. Eg føddes på ei slette 3:41
- 12 II. Me skal elska 3:08
- 13 III. Mitt ansvar 2:36
- 14 IV. Kom ut 3:37
- 15 V. Om du ligg heilt stille 4:46

Marianne Beate Kielland, Ida Kateraas, Ole Christian Haagenrud